

พิมายกับการท่องเที่ยว

ชุมชนกับการท่องเที่ยว

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตจริงของผู้คน แต่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย โดยส่วนมากเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ติดอยู่เฉพาะแต่ที่วัดถุ เช่น วัด โบราณสถาน เมืองโบราณ ฯลฯ ไม่มีภาพของคนหรือวิถีชีวิตจริงของผู้คนในสิ่งเหล่านั้น ส่วนด้านที่เป็นพิธีกรรมและงานฉลอง ก็กลายเป็นกิจกรรมการแสดงให้นักท่องเที่ยวชม แต่กลับไม่มีความสัมพันธ์จริงกับวิถีชีวิตปกติของผู้คนในชุมชน ซึ่งอันที่จริงแล้วพิธีกรรมงานฉลองต่าง ๆ ต้องมุ่งตอบสนองชาวบ้านเจ้าของชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าของพิธีกรรมและงานฉลองต่าง ๆ โดยนักท่องเที่ยวควรเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ ภายนอกเท่านั้น

การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อชุมชนในลักษณะที่แตกต่างออกไปตามประวัติศาสตร์และโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมที่เป็นอยู่ของชุมชน แตกต่างไปตามการตอบสนองของท้องถิ่นต่อธุรกิจท่องเที่ยว ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับชุมชนมีจริง แต่ผลประโยชน์ส่วนมากจะตกอยู่กับคนบางกลุ่มที่มีโอกาส ความรู้และต้นทุนทางการเงินอยู่แล้ว การค้าขายในหมู่บ้านที่มีธุรกิจท่องเที่ยวนำไปสู่การแข่งขัน การเห็นแก่ตัวของผู้คนในชุมชน ปัญหาคนนอกชุมชนที่เข้าไปกอบโกยผลประโยชน์ในกิจการต่าง ๆ ปัญหาด้านยาเสพติดในบางชุมชนกลับได้รับการส่งเสริมโดยทางอ้อม เนื่องจากการพยายามเอาใจนักท่องเที่ยวของผู้ประกอบการ นอกจากนี้การสนองความต้องการและความสะดวกของนักท่องเที่ยวบางครั้งนำไปสู่ความขัดแย้งของชุมชนและชนบทรวมเนียมประเพณี

จากบทความ "วัฒนธรรมชุมชนกับการท่องเที่ยว" (2538) นิธิได้นำเสนอว่า ในระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบปัจจุบันซึ่งชาวบ้านจำเป็นต้องพึ่งพาการท่องเที่ยวเป็นรายได้หลัก ชาวบ้านจำเป็นต้องหาทางรอดโดยการพึ่งตนเองมากขึ้นเพื่อที่จะสามารถดำรงได้โดยชุมชนจะต้องมีสิทธิในการปกครองตนเองมากขึ้น เพราะว่าการปกครองตนเองจะต้องตีความรวมถึงการมีสิทธิในการกำหนดการใช้ทรัพยากรในชุมชนมากกว่าที่เป็นอยู่

พิมาย : แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

พิมายถูกถือว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ดังจะเห็นได้จากบันทึกของพระยาพรหมมาภิบาลเมื่อครั้งออกไปตรวจราชการมณฑลนครราชสีมาว่า “ที่เมืองพิมายมีเทวสถานของโบราณทำด้วยฝีมืออันปราณีตเป็นที่เลื่องลือมีผู้ไปเที่ยวชมเนือง ๆ” (พระยาพรหมมาภิบาล 2440) และการที่สมเด็จพระบรมราชชนนี พระพันปีหลวง (สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 5) ได้เสด็จพระราชพระราชดำเนินประพาสมณฑลนครราชสีมา ในปี พ.ศ. 2454 ได้แวะเที่ยวชมปราสาทหินและโบราณวัตถุที่พิมาย โดยมีสมเด็จพระเจ้าสว่างวัฒนา พระราชมาตุจฉา ในรัชกาลที่ 8 -9 และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอในรัชกาลที่ 6 กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร พระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าหญิงในสมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา (หมวก ไชโย 2507) ประทับแรมที่พลับพลาริมลำน้ำตลาด ในบริเวณที่เรียกกันว่า “เนินปราสาท”

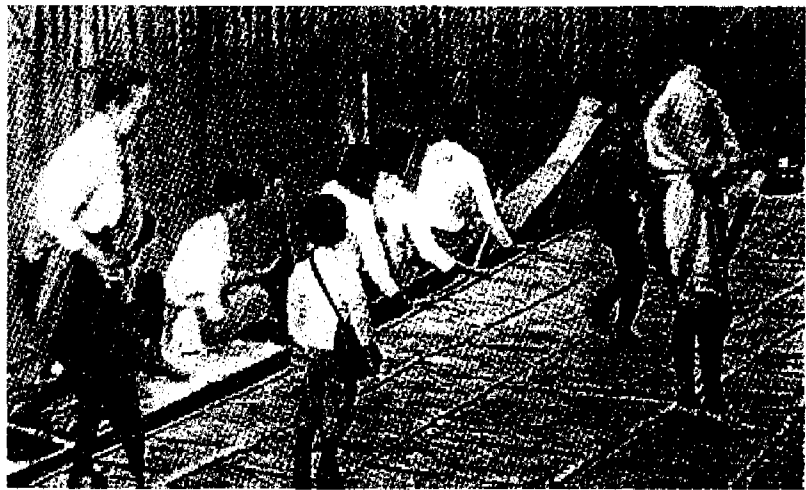

ภาพที่ 24: พลับพลาประทับแรมที่ทางอำเภอได้จัดถวาย

ระหว่างทางเสด็จประพาสปราสาทหิน มีบรรณศาลาย่อม ๆ ประดับด้วยดอกไม้เป็นที่ประทับและมีร้านจำหน่ายสิ่งของพื้นเมือง เช่นผ้าไหมหางกระรอก ของเบ็ดเตล็ด และนกหก

ภาพที่ 25: สมเด็จพระพันปีหลวงเสด็จประพาสปราสาทหินพิมาย

ภาพที่ 26: สมเด็จพระพันปีหลวงเสด็จประพาสไทรงาม

หลังจากนั้นได้มีเจ้านายไทยและต่างประเทศได้เสด็จมาประพาสอยู่เนือง ๆ เช่น พระเจ้ากุสตาฟ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอในรัชกาลที่ 6 เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถและหม่อมคัทริน สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอในรัชกาลที่ 5 เจ้าฟ้าภาณุรังศรีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช เป็นต้น

ในสมัยของหลวงวิจิตรวาทการได้มีการคิดที่จะสร้างที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวชั้น ๓ บริเวณสระขวัญ¹ และมีการซ่อมแซมถนนเพื่อให้นักท่องเที่ยวจากกรุงเทพมหานครสามารถไปมาได้อย่างสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น

“แต่ถ้าทำถนนจากนครราชสีมา ผ่านอำเภอจอหอ วัดพนมวัน กิ่งอำเภอท่าช้าง แล้วไปพิมายดังนี้จะได้รับความสะดวกอย่างยิ่ง นักท่องเที่ยวจะเป็นไทยหรือต่างประเทศก็ตามที่ เมื่อเดินทางไปถึงนครราชสีมาแล้วอาจเดินทางรถยนต์อีกราวชั่วโมงครึ่ง จะถึงพิมายในคืนนั้น พักแรมที่พิมาย (ซึ่งกรมศิลปากรพร้อมที่จะสร้างที่พักไว้) เข้ารุ่งขึ้นมีเวลาแต่เช้าถึงเที่ยงสำหรับดูพิมาย อาจไปรับประทานอาหารกลางวันที่ไทรงามราว 14 นาฬิกา ออกจากพิมายเดินทาง 1 ชั่วโมงโดยรถยนต์ถึงวัดพนมวัน อยู่ที่วัดพนมวัน 1 ชั่วโมง มาถึงนครราชสีมาราว 16.30 นาฬิกา มีเวลาเที่ยวดูนครราชสีมาก่อนค่ำ รุ่งขึ้นกลับกรุงเทพฯ รวมเพียง 3 วัน” (หลวงวิจิตรวาทการ 2485:6)

ซึ่งจากบันทึกนี้แสดงให้เห็นว่า ถนนเส้นนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการท่องเที่ยวเป็นหลัก มากกว่าการทำถนนเพื่อการพัฒนาความเจริญหรือเพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

ในระยะเวลาต่อมา พิมายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งจากในตัวนครราชสีมาเองและในจังหวัดอื่น ๆ อย่างมากมาย โดยเฉพาะในเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งชาวบ้านจากอำเภออื่นนิยมมาเล่นสงกรานต์ที่พิมายกันมาก เพราะในจังหวัดนครราชสีมา นั้น สถานที่ที่จัดงานสงกรานต์มีเพียง 2 ที่คือที่ลำพระเพลิงและที่ไทรงาม

ในปีพ.ศ.2531 ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เข้ามาจัดการกับงานประเพณีแข่งเรือยาวที่นครราชสีมาให้มีลักษณะเป็นมาตรฐานและได้มีการจัดแสดงแสง เสียง ในตอนค่ำ โดยเรียกรวมกันว่าเป็นเทศกาลเที่ยวพิมาย โดยจะจัดในช่วงสัปดาห์ที่ 2 ของเดือนพฤศจิกายน การแสดงแสง เสียงนี้ถือเป็นงานที่เป็นหน้าตาของชาวพิมายอย่างมาก จากการสัมภาษณ์ พบว่า

¹ ...ถ้าได้มีการตัดถนนให้ดี และให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวไปชมและศึกษาพิมายแล้ว ก็น่าจะมีที่พักให้เป็นความสะดวกด้วย เพราะปราสาทหินพิมายนับวันสำคัญขึ้นทุกที เรือนพักในเวลานี้มีอยู่หลังหนึ่ง แต่ก็จวนพังอยู่แล้ว ข้าพเจ้าจึงพร้อมที่จะให้เงินกรมศิลปากรสร้างสถานที่พักขึ้นใหม่แทนเรือนเก่าที่ริมสระขวัญ ซึ่งจะลงทุนไปปลูกสร้างเรือนพักไว้ สำหรับคนไทยหรือต่างประเทศจะไปพักได้ ที่พักนี้จะได้มอบให้อยู่ในอารักขาของกรมการอำเภอซึ่งจะเก็บค่าเช่าจากผู้ไปพัก สำหรับเอาผลประโยชน์บำรุงปราสาทหินต่อไป” (ตัดตอนจาก หลวงวิจิตรวาทการ 2485:2)

ชาวพินายจะใช้ช่วงเวลานี้ของปีเป็นการชักชวนญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงต่างถิ่นให้กลับบ้าน หรือมาท่องเที่ยวในเมืองพินาย

ในทุกปีการแสดงแสง เสียงมักจะแตกต่างกันออกไปบ้างเพียงเล็กน้อย เป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะบทการแสดง ขบวนการ และการแต่งกาย แต่การแสดงมักจะยังคงเป็นไปในลักษณะเดิม การแสดงภายในงานจะเป็นไปด้วยความร่วมมือจาก 4 สถาบันคือ กรมศิลปากร วิทยาลัยนาฏศิลปนครราชสีมา วิทยาลัยนาฏศิลปขอนแก่น และโรงเรียนพินายวิทยา

ในปี 2541 การแสดงจัดขึ้นในวันที่ 13-15 พฤศจิกายน โดยมีคืนวันที่ 12 เป็นคืนซ้อมใหญ่เหมือนจริง แต่ไม่มีการแสดงจากทางกรมศิลปากรเข้าร่วม (เปิดให้ชาวบ้านเข้าชมฟรี) ส่วนในวันที่ 13 - 15 เป็นการแสดงที่เปิดให้นักท่องเที่ยวทั่วไปเข้าชม โดยมีการแบ่งบัตรออกเป็น 3 ระดับคือ บัตรพิเศษ บัตรราคา 200 และ 100 บาท และชมฟรี (ยืน) โดยวันแรกของการแสดง (วันที่ 13) จะมีการตั้งขบวนแห่จากประตูชัย เข้าสู่บริเวณงานหน้าปราสาท ขบวนนี้จะประกอบด้วยผู้แสดงและกลุ่มแม่บ้านจากตำบลต่าง ๆ รวมทั้งขบวนจากทางอำเภอเข้าร่วม ความใหญ่ของขบวนจะไม่เท่ากันทุกปีเนื่องจากงบประมาณของทางการท่องเที่ยวที่จัดให้ (ในปี 41 นี้ วันที่ 14 มีการจัดการแห่ขบวนอีกครั้งเฉพาะกลุ่มผู้แสดง เนื่องจากมีคณะรัฐมนตรีและทูตจากต่างประเทศเข้าชม) และคืนวันที่ 16 มีการจัดการแสดงเป็นรอบพิเศษของจังหวัด ภายใต้คำขอพิเศษของผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งการเข้าชมจะต่างออกไปเนื่องจากการจัดงานกึ่งสังสรรค์

บทการแสดงนี้ถูกเขียนขึ้นโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายกิจกรรมพิเศษ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย แล้วจึงวางการแสดงแล้วส่งผ่านทางจังหวัดให้วางนโยบายให้ทางสถานศึกษาจัดการแสดงให้เข้ากับการแสดงแสงเสียง โดยมีฝ่ายต่าง ๆ เข้าร่วมในการจัดงาน เช่น เจ้าหน้าที่การไฟฟ้า นครราชสีมาผู้ควบคุมไฟในการแสดง เจ้าหน้าที่เดินตัวจากหน่วยโบราณคดีเขตนครราชสีมา

สรุปจากการสำรวจผู้ชมในการแสดงแสงสีเสียงเมื่อวันที่ 13-15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2541 จากบัตรเข้าชมประมาณ 1200 ใบต่อการแสดง 1 รอบ มีการแสดง 3 วัน แบบสอบถามที่ได้รับคืน มี 681 ชุด อาจถือได้ว่าเป็น 18.91% ของจำนวนผู้ชมทั้งหมด

จากแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 39.1 เข้าร่วมชมงาน การแสดงวิมานนาฏการในวันที่ 14 พฤศจิกายน 2541 และเข้าร่วมชมงาน การแสดงวิมานนาฏการในวันที่ 15 พฤศจิกายน 2541 น้อยที่สุด ร้อยละ 27.6 ดังตารางต่อไปนี้

วันที่เข้าชม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
13 พฤศจิกายน 2541	227	33.3
14 พฤศจิกายน 2541	266	39.1
15 พฤศจิกายน 2541	188	27.6
รวม	681	100.00

ตาราง 1 : แสดงจำนวนผู้เข้าชมที่ตอบแบบสอบถามงานแสงเสียงในแต่ละวัน

จากแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 53.2 เป็นเพศหญิง และเป็นเพศชาย น้อยกว่า คือ ร้อยละ 46.8 ดังตารางต่อไปนี้

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	319	46.8
หญิง	362	53.2
รวม	681	100.00

ตาราง 2 : แสดงเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากแบบสอบถาม พบว่า ผู้ชมส่วนใหญ่ เป็นชาวพิมาย คือ 29.4% เป็นชาวนครราชสีมาที่อยู่นอกเขตอำเภอพิมาย 33.5% แสดงว่าผู้ชมการแสดงครั้งนี้มากกว่า 50% เป็นชาวนครราชสีมา ในขณะที่ มีนักท่องเที่ยวจากกรุงเทพมหานคร เพียง 14.3 % เท่านั้น และผู้ชมส่วนใหญ่เดินทางมาชมเอง มีคณะนำเที่ยวเพียง 2-3 คณะเท่านั้น ที่จัดให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมงานครั้งนี้

ภูมิลำเนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อำเภอพิมาย	200	29.4
อำเภอเมือง	228	33.5

กรุงเทพมหานคร	105	15.4
ตะวันออกเฉียงเหนือ	84	12.3
ภาคใต้	20	2.9
ภาคเหนือ	14	2.1
ภาคกลาง	22	3.2
ภาคตะวันออก	8	1.2
รวม	681	100.00

ตาราง3: แสดงภูมิภูมิลำเนาของผู้เข้าชม

มาชมงานโดย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มาด้วยตัวเอง	649	95.3
มากับหมู่คณะ	32	4.7
รวม	681	100.00

ตาราง 4 : แสดงถึงวิธีการเข้าชมงาน

นอกจากนี้ ยังสามารถวิเคราะห์จากการรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับงานแสดงครั้งนี้โดยพบว่า ผู้เข้าชมมากกว่า 50% รับทราบข่าวสารจากคำบอกเล่าและคำชักชวนของเพื่อน ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามนั้น ส่วนมากมิได้เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองพิมาย แต่ทราบข่าวและได้รับการชักชวนจากเพื่อนซึ่งเป็นคนพิมาย และกว่า 30% รับทราบข่าวสารจากป้ายประกาศ ซึ่งติดประกาศอยู่ในเขตอำเภอพิมาย โดยที่บางส่วนทราบจากสื่ออื่น ๆ ที่เสนออยู่ในเขตเมืองพิมาย รวมทั้งการบอกเล่าจากคนในครอบครัวซึ่งอาศัยอยู่ในเมืองพิมาย แม้ว่าบุคคลเหล่านั้นจะไม่ได้อาศัยอยู่ในเมืองพิมายก็ตาม

ทราบข่าวการจัดงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สื่อโทรทัศน์	74	10.9
สื่อวิทยุ	117	17.2
ททท.	151	22.2

สื่อสิ่งพิมพ์	94	13.8
ป้ายประกาศ	209	30.7
เพื่อน	367	53.9
ทราบเอง	17	2.5
ธุรกิจ	7	1.0
บ้าน	20	2.9
รวม	681	100.00

ตาราง 5 : แสดงถึงการรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการแสดงของผู้เข้าชม

จากแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเกินครึ่งมีอายุในช่วง 16-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 57.9 และอายุ 26-40 ปี รองลงมา คิดเป็นร้อยละ 30.5 และ อายุ มากกว่า 60 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด ร้อยละ 1.2 ดังตารางต่อไปนี้

ช่วงอายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 15 ปี	34	5.0
16-25 ปี	394	57.9
26-40 ปี	208	30.5
41-60 ปี	37	5.4
มากกว่า 60 ปี	8	1.2
รวม	681	100.00

ตาราง 6 : แสดงช่วงอายุของผู้เข้าชม

จากแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามสำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 49.6 รองลงมาเป็นระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 20.6 ดังตารางต่อไปนี้

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประถมศึกษา	27	4.0

มัธยมปลาย	140	20.6
อนุปริญญา	122	17.9
ปริญญาตรี	338	49.6
สูงกว่าปริญญาตรี	54	7.9
รวม	681	100.00

ตาราง 7: แสดงระดับการศึกษาของผู้เข้าชมงานแสดง

จากแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเกือบครึ่ง เป็นนักเรียน นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 48.6 รองลงมาคืออาชีพรับราชการ ร้อยละ 19.1 ดังตารางต่อไปนี้

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รับราชการ	130	19.1
รัฐวิสาหกิจ	27	4.0
พนักงานบริษัท	91	13.4
กิจการส่วนตัว	82	12.0
นักเรียน นักศึกษา	331	48.6
รับจ้าง	15	2.2
ไม่มีงานทำ	5	.7
รวม	681	100.00

ตาราง 8: แสดงอาชีพของผู้เข้าชมงานแสดง

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้ชมที่เข้าชมการแสดงเสียงในครั้งนี เป็นนักเรียน และนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ จากการสำรวจพบว่า ช่วงอายุของผู้เข้าชมสูงสุดคือระหว่าง 15-25 ปี เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับระดับการศึกษาและอาชีพ ของผู้ชมแล้วพบว่า ผู้เข้าชมส่วนใหญ่ยังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีและมัธยมปลาย ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ชมส่วนมาก นอกจากจะเป็นชาวพม่าและชาวนครราชสีมาแล้วนั้น ยังมีอายุในช่วงวัยรุ่น และกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมปลายถึงระดับปริญญาตรี จากการสัมภาษณ์ พบว่า นักเรียนนักศึกษาที่เข้าชมส่วน

มาก มักจะเข้าชมมากกว่า 1 ครั้ง เนื่องจาก ผู้แสดงในงานวิมายนากฎการนั้น มีความคุ้นเคยเป็นส่วนตัวกับผู้เข้าชม นอกจากนี้จะพบว่า ผู้เข้าชมส่วนมากที่เป็นคนท้องถิ่น จะเข้าชมด้วยเหตุผลคล้ายคลึงกัน คือ รู้จัก คุ้นเคยกับผู้แสดงเป็นการส่วนตัว หรือผู้แสดงเป็นคนในครอบครัว

จากการที่ผู้ชมส่วนใหญ่เป็นชาวพินายและชาวนครราชสีมา และผู้ชมบางส่วนมีความคุ้นเคยกับผู้แสดงนั้น ส่งผลให้ผู้ชมจำนวนมากกว่า 40% เข้าชมการแสดงมากกว่า 1 ครั้ง และมีผู้ชมมากกว่า 5% เข้าชมการแสดง 10 ครั้ง หรือมากกว่า หากเมื่อวิเคราะห์ผู้ชมที่เข้าชมมากกว่า 1 ครั้ง จะพบว่า มากกว่า 25% ของผู้ชมที่เข้าเข้ามาชมการแสดงมากกว่า 1 ครั้ง คือ เนื่องมาจากที่อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณงาน ซึ่งในที่นี้แสดงให้เห็นว่า งานแสดงแสงเสียงนี้จัดขึ้นท่ามกลางผู้ชมซึ่งเป็นคนในเมือง หรือคนที่อาศัยอยู่ในละแวกใกล้เคียงมากกว่าที่จะเป็นผู้ชมจากต่างถิ่น ทั้งที่จุดประสงค์หลักของการแสดงครั้งนี้เป็นไปเพื่อสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดทรัพยากรเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว

จำนวนครั้ง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 ครั้ง	406	59.6
2 ครั้ง	103	15.1
3 ครั้ง	62	9.1
4 ครั้ง	23	3.4
5 ครั้ง	30	4.4
6 ครั้ง	7	1.0
7 ครั้ง	6	.9
8 ครั้ง	5	.7
9 ครั้ง	2	.3
10 ครั้งหรือมากกว่า	37	5.4
รวม	681	100.00

ตาราง 9 : แสดงจำนวนครั้งที่ผู้ตอบแบบสอบถามเคยเข้าชมงานแสดง

สาเหตุที่เข้าชมมากกว่า 1 ครั้ง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชอบ	106	40.3
ทำงานที่นี่	11	4.2
สนใจ	26	9.9
เพื่อน	9	3.4
สวยงาม	38	14.4
ที่อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณงาน	66	25.1
เพื่อการศึกษา	7	2.7
รวม	263	100.00

ตาราง 10: แสดงสาเหตุที่ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าชมการแสดงมากกว่า 1 ครั้ง

ผลการสำรวจพบว่า ผู้เข้าชมส่วนมากพอใจกับการแสดงต่าง ๆ และเรื่องราวที่การแสดงได้นำเสนอ แม้ว่าผู้เข้าชมบางส่วนจะไม่ได้ได้รับความสะดวกสบายในการเข้าชมงานมากนัก เนื่องมาจากการจัดสถานที่และที่นั่งชมไม่เหมาะสม รวมทั้งการไม่อำนวยความสะดวกกับนักท่องเที่ยวในการถ่ายภาพ รวมถึงการแสดงที่ไม่สามารถเริ่มแสดงตรงเวลา เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ผู้ชมบางส่วนไม่พอใจกับการแสดงครั้งนี้มากเท่าที่ควร แต่ผู้ชมจำนวนมาก ได้ให้ความเห็นว่า การแสดงวิมาษะนาฏกรรมนั้น นับเป็นการแสดงที่ดีเมื่อเปรียบเทียบกับการแสดงแสงเสียงที่จัดขึ้น ณ อุทยานประวัติศาสตร์อื่น ๆ ในประเทศไทย

ความรู้สึกที่มีต่อการแสดงในครั้งนี้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
พอใจ	513	75.3
ค่อนข้างพอใจ	124	18.2
เฉย ๆ	12	1.8
ควรปรับปรุง	32	4.7
รวม	681	100.00

ตาราง 11: แสดงความพึงพอใจที่มีต่อการแสดง

ส่วนในด้านของเรื่องราวที่น่าเสนอ ผู้ชมส่วนมากพอใจกับเรื่องราวที่ได้นำเสนอ แม้ว่าผู้ที่เคยชมการแสดงหลายครั้ง จะต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาและการแสดงบางส่วน เนื่องจากจากความจำเจ และผู้ชมบางส่วนยังตั้งคำถามในประเด็นเกี่ยวกับเครื่องแต่งกาย ท่ารำ และเรื่องราว ว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ณ เวลาที่อ้างอิงหรือไม่ หรือเป็นเพียงจินตนาการเพื่อให้ผู้ชมได้เห็นภาพ และสามารถเกิดจินตนาการร่วมไปกับการแสดงเท่านั้น

ความรู้สึกที่มีต่อเนื้อหาในการแสดงในครั้งนี้	จำนวน(คน)	ร้อยละ
พอใจ	474	69.6
ค่อนข้างพอใจ	141	20.7
เฉย ๆ	28	4.1
ควรปรับปรุง	38	5.6
รวม	681	100.00

ตาราง 12: แสดงความพึงพอใจที่มีต่อเนื้อหาของการแสดง

นอกจากนี้เทศกาลเที่ยวพิมายยังประกอบด้วยกิจกรรมอื่น ๆ อีกด้วย เช่น การประกวดแมวพิมาย การประกวดการคัดหมี่พิมาย เป็นต้น แต่ชาวตลาดก็ไม่มีส่วนร่วมมากนัก นอกจากบางกิจกรรม เช่นการประกวดแมวพิมาย

การเกิดขึ้นของสินค้า อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายของรัฐซึ่งสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในประเทศ ทำให้เมืองประวัติศาสตร์พิมายได้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนมากขึ้น ทำให้มีการตื่นตัวในการพัฒนาและเกิดขึ้นใหม่ของสินค้าพื้นเมืองและสินค้าที่ระลึกอย่างหลากหลาย

นอกจากบทบาทของรัฐแล้วจะเห็นได้ว่า ชาวพิมายเองก็ได้มีส่วนร่วมเป็นอย่างมากในการเกิดขึ้นของสินค้า จากการศึกษาพบว่า การเกิดขึ้นของสินค้าบางชนิดมาจากนโยบายการส่งเสริมจากรัฐ แต่การที่สินค้านั้น ๆ จะสามารถกลายเป็นสินค้าภายใต้ ชื่อ "พิมาย" นั้น จะต้องได้ผ่านกระบวนการยอมรับและปรับปรุงสินค้านั้นจากชาวเมืองพิมายเอง เช่น

แมวพิมาย (แมวโคราช)

วิลามาเลิศพั้น พรรณกาย
 ขนดั่งดอกเลาราย เรียบร้อย
 โคนขนเมฆมอปลาย ปลอมเศวต
 ตาดั่งน้ำค้างย้อย หยาดดั่งสัจตบง (มาเลิศ) (วัดอนงคาราม ม.ป.ป.)

แมวโคราช (แมวสีสวาด แมวมาเลิศ) มีถิ่นเดิมอยู่โคราช หัวจะออกเป็นรูปหัวใจ หน้าผากใหญ่และแบน มีคางและกรามแข็งแรง หูตั้งใหญ่เด่นอยู่บนหัว เป็นแมวที่แสดงออกถึงการเตรียมพร้อมอยู่ตลอดเวลา ขนสั้น สีสวาด (silver blue) ตาสีเขียวสดใสเป็นประกาย ตอนเล็กตาสีฟ้า โตเปลี่ยนเป็นสีเหลืองสด โตเต็มที่เป็นสีเขียวหรือสีเหลืองอำพัน เป็นแมวโชคโลก ใช้ในการแห่ขอฝน เพราะเชื่อว่าสีขนเหมือนเมฆเป็นที่มาของฝน ตาสีเขียวหรือเหลืองเปรียบเป็นความเขียวขจีของกล้าข้าวไร่นา (เหมพันธ์ เหมวรรณท์ ม.ป.ป.)

พ.ศ. 2444 จากบันทึกของ Mr. and Mrs. Emile Jottrand ในหนังสือชื่อ In Siam the diary of a legal adviser of king Chulalongkorn's government ได้มีการกล่าวถึงแมวสีดอกเลาหรือแมวมาเลิศ ซึ่งเป็นแมวที่ถือว่าเป็นแมวที่มีถิ่นกำเนิดในเมืองพิมายเป็นครั้งแรก โดยบอกลักษณะของแมวชนิดนี้ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

"I happen to stroke a small cat which would be worth its weight in gold in England, the country of the connoisseurs. It is blue Loatian cat, perfectly built, without a single spot, and with eyes as pure a blue as delftware. The fur is an average gray, strongly tinted blue, velvety, silvery."

ชมรมอนุรักษ์แมวพิมาย

ในอดีตการเลี้ยงแมวมาเลิศซึ่งมีถิ่นกำเนิดอยู่ที่ อำเภอพิมาย (เอกสารเที่ยวโคราช ดิษาดาดของดี) ไม่ได้เป็นที่แพร่หลายและชาวบ้านไม่ได้ให้ความสำคัญต่างจากการเลี้ยงแมวทั่วไปนัก เพราะเป็นแมวที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปตามบ้านและท้องถนนต่าง ๆ โดยคนในท้องถิ่นเล่าว่า

“เมื่อก่อนแถวบ้านมีแต่แมวสีนี้เต็มไปหมด นาน ๆ ทีจะมีสีอื่นมาให้เห็นสักตัว 2 ตัว ที่เห็นแล้วพีกก็เบื่อ ก็สีมันไม่สวยนี่ พี่ชอบเลี้ยงแมวสีอื่นมากกว่า นี่มันเทา ๆ แล้วก็เยอะเยาะไปหมด ออกลูกมาที่ก็ ว่า เทาหมดอีกละ”

แต่หลังจากการที่มีกรมปศุสัตว์ได้มีนโยบายส่งเสริมให้มีการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาชีพเสริมของชาวบ้าน ทางปศุสัตว์อำเภอและสัตว์แพทย์อำเภอเห็นว่าสัตว์ที่ควรส่งเสริมให้ชาวบ้านเลี้ยงน่าจะเป็นแมวมาเลศ เพราะเป็นสัตว์ดั้งเดิมในท้องถิ่นและเป็นสัญลักษณ์ของพินาย ประกอบกับในขณะนั้นในเมืองพินายมีคนเริ่มพยายามที่จะเพาะเลี้ยงอย่างเป็นกิจลักษณะอยู่แล้ว เนื่องจากได้ไปชมมีการประกวดแมวมาเลศในงานที่ตัวจังหวัดนครราชสีมา และพบว่าแมวที่ชนะรางวัลสามารถขายได้ราคาดี ในช่วงเริ่มต้นมีผู้เข้าร่วมประมาณ 6-7 ราย เริ่มเปิดรับสมาชิกชมรมครั้งแรกในงานเทศกาลเที่ยวพินายปี 2540 แต่จัดตั้งชมรมอย่างเป็นทางการในเดือนกุมภาพันธ์ 2541 ในปัจจุบันมีสมาชิก มากกว่า 30 คน โดยมีประธานชมรมเป็นชาวพินาย และเลขาชมรม คือ สัตว์แพทย์อำเภอ

ผู้ที่เป็นสมาชิกชมรมส่วนมากเป็นผู้ชายและอยู่ในเขตเมืองพินายเกือบทั้งหมด มีเป็นหญิงเพียง 3-4 ราย การสมัครเป็นสมาชิกชมรมจะเสียค่าธรรมเนียมรายปี ปีละ 100 บาท ค่าสมาชิกตลอดชีพ 500 บาท มีเสื้อชมรม แมวของสมาชิกจะได้รับการฉีดวัคซีนฟรี และหากนำแมวเข้าร่วมกิจกรรมของทางชมรม ก็มักจะมีของกำนัลเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น อาหารแมว กรงแมว

ทางชมรมมีการติดต่อประสานงานกับชมรมหรือสมาคมที่เกี่ยวกับแมวในประเทศไทยเป็นอย่างดี เช่น ชมรมคนรักแมวสยาม เนื่องจากเวลาที่มีการประกวดแมวในงานเทศกาลเที่ยวพินาย ชมรมอนุรักษ์แมวพินายจะติดต่อให้ทางชมรมคนรักแมวสยามมาเป็นคณะกรรมการ ด้วยเหตุผลที่ว่าคนในชมรมยังมีความรู้ทางพันธุกรรมไม่เพียงพอ และทุกคนที่เป็นสมาชิกต่างก็ส่งแมวของตนเข้าประกวด

สมาชิกของชมรมมีความพยายามที่จะผสมพันธุ์แมวมาเลศให้เป็นแมวสายพันธุ์แท้ โดยการใช้วิธีแลกเปลี่ยนแมวเพื่อผสมพันธุ์ในกลุ่มสมาชิก มีการพยายามกวาดจับลูกแมวเร่ร่อนในตลาดที่มีลักษณะที่ตีเข้ากับคุณลักษณะปีละ 2 ครั้ง เนื่องจากเชื่อว่า เมืองพินายเป็นต้นกำเนิดของแมวชนิดนี้ ดังนั้นแมวที่เกิดในเมืองพินาย ควรมีลักษณะที่ไซหรือแท้งบางอย่าง² ในปัจจุบันแมวอยู่ในรุ่นที่ 3 ซึ่งมีลักษณะคล้ายลักษณะที่ระบุตามตำรามากกว่ารุ่นแรกและรุ่นที่ 2 (ในบ้านสมาชิกส่วนใหญ่ แมวรุ่นที่ 1 จะถูกย้ายออกไปเนื่องจากกลัวว่าจะทำให้สายพันธุ์เสีย)

² คำสัมภาษณ์ของประธานชมรม

สมาชิกจะส่วนใหญ่จะส่งแมวเข้าประกวดปีละ 2 ครั้ง คืองานฉลองชัยชนะท้าวสุรนารีในช่วงเดือนเมษายน และงานเทศกาลเที่ยวพิมายในเดือนพฤศจิกายน แมวที่ชนะการประกวด มักถูกซื้อในราคาสูง³ โดยเฉพาะจากชาวต่างประเทศ ทำให้สมาชิกพยายามที่จะเพาะเลี้ยงแมวให้ได้จำนวนมาก เนื่องจากจำนวนแมวไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาด

การที่แมวมาเลิศเป็นที่ต้องการของตลาดภายนอกสูง ทำให้คนพิมายหันมานิยมเลี้ยงแมวอย่างเป็นจริงเป็นจังมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในตลาด จะสามารถพบกรงเลี้ยงแมวมาเลิศได้ทั่วไป และในบ้านของสมาชิก บางครั้งมีการจับกลุ่มเพื่อนำแมวมาเปรียบเทียบพิจารณาลักษณะและตกลงซื้อขายกัน และพยายามที่จะรณรงค์ให้มีการจดลิขสิทธิ์สายพันธุ์แมวมาเลิศไว้ให้เป็นของท้องถิ่น แม้ว่าสมาชิกของชมรมส่วนมากจะบอกว่า การเลี้ยงแมวมาเลิศนี้ เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องเลี้ยงไว้เพื่อเป็นการอนุรักษ์ของที่เป็นของท้องถิ่นของพิมาย มิได้เลี้ยงไว้เพื่อการค้าก็ตาม

หมี่พิมาย

หมี่พิมาย หรือที่ชาวโคราชเรียกว่าหมี่โคราชนั้น อาจถือได้ว่าเป็นตัวอย่างหนึ่งของการพยายามยื้อแย่งอัตลักษณ์กันของแต่ละชุมชนภายในจังหวัดนครราชสีมา ดังจะเห็นจากการตั้งชื่อเส้นหมี่ (ลักษณะคล้ายเส้นก๋วยเตี๋ยวเส้นเล็ก) ตามชื่อชุมชนที่ผลิต เช่น หมี่ตะคุ หมี่ปักธงชัย หมี่พิมาย เป็นต้น

ในระดับประเทศ หมี่โคราชที่ได้รับการสนับสนุนให้มีชื่อเสียง คือหมี่ตะคุ เนื่องจากกรรมวิธีการทำจะมีลักษณะเหมือนเส้นก๋วยเตี๋ยวจากจันทบุรี ทำให้ผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับการนำไปปรุงอาหารสามารถนำไปทำได้ง่ายกว่าเนื่องมาจากความคุ้นเคย แต่หมี่ที่เป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักชิมอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดนครราชสีมาว่าเป็นหมี่ที่ดีที่สุดของนครราชสีมา นั่นคือเส้นหมี่พิมาย และการมัดหมี่พิมายที่เป็นที่นิยมในปัจจุบันคือใช้เส้นหมี่ ผัดกับเนื้อหมู ผักคะน้า ถั่วงอก ไข่ ซีอิ๊วดำ เต้าเจี้ยว น้ำตาล พริกป่น และมะนาว (ในอดีต ชาวบ้านไม่ค่อยใส่เนื้อสัตว์ อาจจะใส่เนื้อปลาแห้งหรือเนื้อไก่บ้าง และเครื่องปรุงหลายชนิดก็แตกต่างกันออกไป) นอกจากนั้นยังเป็นอาหารที่ชาวโคราชนิยมมากที่สุด ดังจะเห็นว่า คนในท้องถิ่นใกล้เคียงนิยมเดินทางมาเพื่อกินมัดหมี่พิมายที่ไทรงามโดยเฉพาะมาเป็นเวลาหลายสิบปีแล้ว

³ แมวมาเลิศตัวที่ชนะเลิศในการประกวดที่งานเทศกาลเที่ยวพิมายใน พ.ศ. 2541 สามารถขายได้ในราคา 20,000 บาท

หมีพิมาย เริ่มต้นมาจากการเป็นอาหารพิเศษในเทศกาลหรืองานบุญสำคัญต่าง ๆ เนื่องจากมีวิธีการทำที่ยุ่งยากและใช้เวลาในการทำพอสมควร แต่ในอดีตชาวบ้านจะรู้วิธีการทำและสามารถทำหมีนี้เองได้แทบทุกครัวเรือน ต่อมาหลังจากที่ไทรงามมีการขายผัดหมีกันมากขึ้น ชาวบ้านหลายครัวเรือนจึงหันมายึดอาชีพการทำหมีส่งร้านค้าที่ไทรงามเป็นอาชีพหลัก แต่เมื่อประมาณ 20 ปีก่อน คนทำหมีเริ่มมีจำนวนลดน้อยลงเนื่องมาจากผู้ซื้อลดลง ร้านค้าบางเจ้าหันไปใช้หมีจากโรงงานเนื่องจากผัดง่ายกว่า จนกระทั่งเมื่อ 8-9 ปีก่อน รัฐได้มีการส่งเสริมให้จัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ทางอำเภอจึงได้เลือกสนับสนุนการทำหมีพิมาย ให้มีการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ เพื่อเป็นการหารายได้เสริมของกลุ่มแม่บ้านในเขตพิมาย ขณะนั้น มีคนรวมกลุ่มกันทำประมาณ 8-10 คน ที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน โดยมีแม่ของผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนนำ มีรายได้โดยเฉลี่ยประมาณ 800 บาท ต่อวัน

ต่อมารัฐได้มีการแนะนำให้เพิ่มคุณค่าทางอาหารลงในเส้นหมี ทำให้ชาวบ้านได้นำเอาผักหรือผลไม้เติมลงไปในแป้งที่ใช้ทำเส้นหมีด้วย เช่น คื่นช่าย ผักกวางตุ้ง ฟักทอง มะเขือเทศ ทำให้หมีมีสีส้มสวยงามมากขึ้น แต่ส่วนใหญ่จะทำให้เพื่อขายนักท่องเที่ยวและใช้ผัดเวลาว่างเทศกาลหรืองานของอำเภอ เนื่องจากร้านค้าที่ไทรงามจะใช้เฉพาะเส้นหมีสีขาวเท่านั้น

ต่อมาในกลุ่มแม่บ้านที่รวมกลุ่มกันขึ้นเกิดมีปัญหาด้านการเงิน ทำให้คนที่เคยรวมกลุ่มกันนั้นแยกย้ายกันไปทำหมีขายเอง จนทำให้ในปัจจุบันในเขตเมืองพิมายมีบ้านทำหมีประมาณ 6 บ้าน

วิธีการทำหมี จะเริ่มจากการเอาข้าวเจ้ามาทำให้เป็นแป้ง ในอดีตจะใช้ครกกระเดื่องตำเรียกกันว่า "ตำดิน" ต่อมาเปลี่ยนมาเป็นการใช้โม่หิน แล้วเปลี่ยนมาเป็นการใช้โม่ไฟฟ้าเมื่อ 1-2 ปีที่ผ่านมาเนื่องจากแต่ละวันมีผู้ต้องการเส้นหมีจำนวนมาก ทำให้ต้องเปลี่ยนแม้ว่าจะทำให้ต้นทุนสูงขึ้น หลังจากที่ได้แบ่งข้าวเจ้าแล้ว หากต้องการใส่ผัก ก็นำผักต้มแล้วคั้นน้ำ หรือบดผสมลงไป หากต้องการนำไปทำขนม ก็เติมน้ำใบเตย⁴ เพื่อให้มีกลิ่นหอม หลังจากนั้นก็นำไปนึ่งด้วยการละเลงน้ำแป้งลงบนผ้าขาวที่ซึ่งบนหม้อน้ำร้อนให้แป้งจับตัวเป็นแผ่น แล้วลอกออกมาผึ่งให้เย็น หลังจากนั้นใช้น้ำมันพืช⁵ทำให้ทั่ว แล้วใช้มีดหั่นเป็นเส้นบาง ๆ ใช้ตอกมัดให้เป็นแพ แล้วนำไปตากแดดให้แห้ง แล้วบรรจุลงถุง

⁴ เรียก "ขนมข้าวเกรียบอ่อน" ทำจากแป้งนึ่งเป็นแผ่นบาง ๆ แล้วคลุกกับมะพร้าวอ่อนและน้ำตาล

⁵ เมื่อก่อนใช้น้ำมันหมู แต่ต้องเปลี่ยนเป็นน้ำมันพืชเพราะเมื่อบรรจุถุงขายนักท่องเที่ยวแล้วจะเก็บได้ไม่นาน

ภาพที่ 27 : นิ่งหมี่

ภาพที่ 28 : มัดหมี่

ภาพที่ 29 : ตากหมี่

เปิดพิมาย (เปิดอย่างพิมาย)

เปิดอย่างพิมาย จะมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์คือเป็นการนำเอาเปิดมาหมักกับเครื่องเทศ แล้วอย่างให้กรอบในลักษณะเดียวกับไก่ย่าง โดยมากจะใช้เปิดพื้นเมือง จิ้มกับน้ำจิ้มแจ่ว เป็นอาหารคู่กับอาหารอีสานอื่น ๆ เช่น ตำส้ม ตำแตงไข่มต้ม

การทำเปิดอย่างพิมายนั้นเริ่มเกิดขึ้นมาเมื่อประมาณ 5-6 ปีที่แล้ว เนื่องจาก ผู้ริเริ่มได้ไปเห็นการทำไก่ย่างที่ทำข้าง นครราชสีมา ทำให้มาทดลองทำดูบ้างโดยใช้เปิดแทน เมื่อประสบความสำเร็จจึงได้ทดลองนำออกขายโดยตั้งชื่อว่าเป็นเปิดอย่างพิมาย ต่อมา เจ้าของสุครได้ขายสูตรการทำให้ร้านอื่นไปเปิดกิจการแทน เนื่องจากสุขภาพไม่ดี ร้านที่เปิดขึ้นใหม่ทำให้เปิดอย่างพิมายกลายเป็นสัญลักษณ์ของเมืองพิมายอีกอย่างหนึ่งไปโดยปริยาย ยอดขายอยู่ที่ประมาณ 200-300 ตัว ต่อวันปกติ และ 400 - 500 ตัวในฤดูกาลท่องเที่ยว ทำให้ปริมาณเปิดที่เลี้ยงอยู่ในเขตอำเภอใกล้เคียงไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ทัน จึงต้องมีการนำรถมาขนเปิดจากแถบภาคกลาง เช่น อ่างทอง สุพรรณบุรี ขึ้นไปอย่าง

ในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา ได้มีร้านเปิดอย่างพิมายเกิดขึ้นอีก 2-3 ร้าน เจ้าของร้าน ล้วนแต่เป็นชาวพิมายเชื้อสายจีน

แม้ว่าจะมีความพยายามในการเลียนแบบในการย่างเปิดชนิดนี้ที่อื่น เช่น ในตัวเมือง นครราชสีมา หรือที่พักริมทางเขตลำตะคอง แต่เปิดอย่างชนิดนี้ก็ยังคงถูกเรียกว่าเปิดอย่างพิมาย ควบคู่ไปกับไถ่อย่างทำข้างตลอดเวลา

พิมายจากมุมมองของนักท่องเที่ยว

ในสายตาของชาวนครราชสีมา เมืองพิมายมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญคือ ไทรงาม เนื่องจากเป็นสถานที่ที่คนพื้นถิ่นมีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี อันเนื่องมาจาก เป็นสถานที่จัดงานสงกรานต์ที่มีชื่อเสียงของจังหวัด และการที่มีบรรยากาศร่มรื่นสวยงามอันเนื่องมาจากต้นไทรจำนวนมากที่ขึ้นชื่อ และอาหารที่ขึ้นชื่อ คือ หมี่พิมาย ซึ่งไทรงามจะเป็นสถานที่รวมเอาร้านผัดหมี่ของเมืองพิมายไว้ (เป็นที่น่าสังเกตว่า ไม่พบเห็นร้านผัดหมี่ในตัวเมืองพิมาย) ทำให้ไทรงามได้กลายเป็นสถานที่ของการพักผ่อนหย่อนใจของชาวนครราชสีมา

ในขณะที่เดียวกัน ปราสาทหินพิมายและโบราณสถานอื่น ๆ ไม่ได้ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวในท้องถิ่นเท่าใดนัก แม้ว่า นักท่องเที่ยวเหล่านี้จะแวะเวียนเข้ามาในตัวเมืองพิมายเป็นประจำ จากการสัมภาษณ์พบว่า การเข้าไปเที่ยวชมในบริเวณปราสาทหินส่วนมาก มักจะเป็นการชมเนื่องจากการทัศนศึกษาของโรงเรียน และการพาแขกจากต่างถิ่นเข้ามาเยี่ยมชม เนื่องจากเป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียง แสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวท้องถิ่น มิได้ให้ความสำคัญกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของเมืองพิมายเท่าใดนัก นอกจากนี้ เมื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ แทบจะไม่มีความรู้หรือความทรงจำเกี่ยวกับโบราณสถานต่าง ๆ ในเขตเมืองประวัติศาสตร์พิมายแต่อย่างใด

“พี่เป็นคนโคราช อยู่ในตัวเมืองโคราชเลย ไปเที่ยวปราสาท 2 ครั้งเอง ก็ตอนมัธยม โรงเรียนพาไปทัศนศึกษา กับอีกที ตอนเพื่อนมาจากกรุงเทพฯ..... พิพิธภัณฑฯ เหนือ ไม่เคยเข้าหรอก ”

“ตอนเด็กๆ ติดรถส่งของไปพิมายบ่อย ๆ เห็นปราสาททุกวัน ไม่สนใจหรอก ไม่รู้สิ ของเก่า ๆ น่ากลัว ไม่น่าสนใจ”

“มาพิมาย ก็มากินผัดหมี่กับมาเล่นสงกรานต์ ขับรถจากบ้าน (โคราช) มาเรื่อย ๆ เล่นกันมาตลอดทาง แล้วก็มาเล่นที่ไทรงามนี่แหละ อำเภออื่นไม่จัดงานกัน เที่ยวสงกรานต์ที่ไทรงามมาตั้งแต่เด็ก ๆ ”

“เมรุพรหมหัตต์ ตรงไหนล่ะ.....อ้อ เจดีย์เก่า ๆ ตรงหอนาฬิกา นึกออกกะ จำได้ แต่ไม่รู้ว่าเป็นอะไรนี่”

“ไปพิมายเหรอก ก็ไปกินผัดหมี่ แล้วก็ซื้อเบ็ดกลับมาบ้าน จริง ๆ เดียวนี้ร้านเบ็ด ก็มีในโคราชนะ แต่ไม่รู้สิ ชอบขับรถไปซื้อเบ็ดที่พิมายมากินกันมากกว่า”

ในส่วนของนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นและผู้ที่มีหน้าที่ด้านการท่องเที่ยว พบว่า ผู้ที่เข้ามาเที่ยวชมที่เป็นคนไทย มักไม่ให้ความสนใจต่อความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ทางอุทยานประวัติศาสตร์ได้ให้ข้อมูลเป็นแผ่นพับ และป้ายประกาศเท่าใดนัก แต่กลับให้ความสำคัญกับความสวยงามและความปลอดภัยในการเที่ยวชมโบราณสถาน เป็นประเด็นสำคัญ

“...ก็มาดู ก็สวยดีนะ ใหญ่ดีด้วยป้ายเหรอก ก็ไปอ่าน อ่านว่ามันคืออะไร แล้วก็จบ จำไปทำไมล่ะ เดินไปก็ลืมแล้ว”

“....ก็สวยดี แต่ทางด้านหลังนะ น่ากลัวจัง เดินไปแล้วเสียว ๆ จะมีใครมาดักจี้รึเปล่า”

แม้ว่า ทางอุทยานประวัติศาสตร์จะจัดโครงการยุวมัคคุเทศก์⁶ ซึ่งเป็นการจัดอบรมเด็กนักเรียนจากโรงเรียนพิมายวิทยา เพื่อช่วยเหลือและให้ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีแก่นักท่องเที่ยวในวันหยุด และในช่วงงานเทศกาล แต่ดูเหมือนว่า นักท่องเที่ยวจะยังให้ความสนใจปราสาทหินพิมายในแง่ของความสำคัญทางประวัติศาสตร์ไม่มากนัก อาจเป็นเพราะวิธีการอธิบายยังไม่น่าสนใจเท่าที่ควร เนื่องมาจากยุวมัคคุเทศก์เหล่านี้จะแนะนำส่วนสำคัญของบริเวณปราสาทหินพิมายในลักษณะของการแบ่งงานรับผิดชอบและท่องจำเป็นส่วน ๆ และ ทางอุทยานประวัติศาสตร์ก็ได้จัดให้มีมัคคุเทศก์ประจำ เพื่อนำชมบริเวณปราสาทหินพิมายในเวลาเปิดทำการปกติ ซึ่งดูเหมือนว่า ทางพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย ก็ประสบกับปัญหานี้เช่นเดียวกัน

⁶ โครงการยุวมัคคุเทศก์ เป็นโครงการที่ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยอ้างว่าเป็นโครงการที่เกิดขึ้นเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในโบราณสถานในชุมชนของตน เพื่อก่อให้เกิดความรักและความหวงแหนโบราณสถานของคนในชุมชน โดยการนำนักเรียนชั้นมัธยมที่สนใจเข้ารับการอบรม เพื่อนำนักท่องเที่ยวชมปราสาทหินพิมายในช่วงวันหยุดที่สำคัญ และในช่วงงานเทศกาล โดยที่ยุวมัคคุเทศก์เหล่านี้จะนำชมด้วยข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ในแบบฉบับของกรมศิลปากร มิใช่เป็นการนำชมภายใต้ภูมิปัญญาของท้องถิ่น

นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมงานแสดงแสง เสียง มักจะเป็นนักท่องเที่ยวที่มาเพื่อที่จะมาชมงานแสดงแสงเสียงโดยเฉพาะ เนื่องจากการแสดงจะเริ่มขึ้นในตอนค่ำ ทำให้ นักท่องเที่ยวส่วนมากจะเข้ามาที่เมืองพิมายในเวลาใกล้เคียงกับการแสดง เพื่อชมการแสดงโดยเฉพาะ เมื่อการแสดงจบ นักท่องเที่ยวเหล่านี้จะมุ่งที่จะกลับไปยังตัวเมืองโคราชซึ่งเป็นที่พักแรมทันที โดยมีได้ให้ความสำคัญต่องานส่วนอื่น ๆ ของงานเทศกาลเที่ยวพิมายแต่อย่างใด

ในด้านของนักท่องเที่ยวต่างชาติ จะแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ นักท่องเที่ยวอิสระ และนักท่องเที่ยวที่มาพร้อมกับกลุ่มนำเที่ยว

นักท่องเที่ยวอิสระ มักจะเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในตัวเมืองพิมายประมาณ 1-2 วัน โดยมักจะใช้เวลาในการศึกษารายละเอียดในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ศิลปะ สถาปัตยกรรม ค่อนข้างมาก โดยนักท่องเที่ยวเหล่านี้มักจะพักที่ guest house ในบริเวณใกล้เคียงกับปราสาทหิน และนักท่องเที่ยวเหล่านี้จะเพิ่มจำนวนขึ้นค่อนข้างมากในช่วงที่มีงานเทศกาลเที่ยวพิมาย และเทศกาลสงกรานต์

นักท่องเที่ยวต่างชาติที่มากับกลุ่มนำเที่ยว โดยส่วนมากจะเข้ามาใช้เวลาอยู่ในเขตเมืองพิมายไม่เกิน 2 ชั่วโมง เนื่องจาก นักท่องเที่ยวเหล่านี้จะเดินทางจากที่พักแถบเขาใหญ่หรือปากช่องเข้ามาเพื่อชมปราสาทหินพิมาย และต้องกลับเข้าสู่ตัวเมืองโคราชเพื่อรับประทานอาหารกลางวัน การนำชมส่วนมาก มักคุเทศก์ประจำกลุ่มจะพานักท่องเที่ยวเดิน หรือขึ้นรถสามล้อถีบมาจากบริเวณลานจอดรถข้างเมรุพรหมทัต เพื่อเข้าชมในบริเวณปราสาท มีการอธิบายตามจุดต่าง ๆ ที่สำคัญ ประมาณ 15 นาที หลังจากนั้นจะเป็นการเดินทางเล่นตามอัธยาศัย ประมาณ 15-30 นาที แล้วนักท่องเที่ยวจะไปแวะชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพิมาย ซึ่งใช้เวลาประมาณ 30-45 นาทีเช่นกัน

จากการวิเคราะห์พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ ข้างต้นแล้ว พบว่า เศรษฐกิจของชาวเมืองพิมายไม่สามารถอยู่ได้โดยกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอย่างแน่นอน^๘ แม้ว่า อาชีพหลายอาชีพจะเกิดขึ้นมาเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เช่น guest house , beer garden^๙ แต่ในความเป็นจริงแล้ว อาชีพเหล่านั้น กลับดำรงอยู่ได้เพราะชาวพิมายด้วยตนเอง เนื่องมาจากนักท่องเที่ยวแทบจะไม่ได้ใช้จ่ายในการซื้อสินค้าจากร้านค้าในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวมากนัก แม้ว่าสินค้า

^๗ ภัคคุเทศก์กล่าวว่า เป็นระยะทางสั้น ๆ พอดีกับที่จะให้นักท่องเที่ยวต่างชาติลองนั่ง แต่ส่วนมากจะไม่ค่อยจัดรายการนี้ เนื่องจากเสียเวลา

^๘ ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีบ้านปราสาทซึ่งอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวเช่นกัน กลับมีสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวจำหน่ายอยู่อย่างหลากหลาย และโดยมากเป็นงานที่ผลิตจากคนในชุมชน เช่นหมวกสาน เปลญวน

^๙ จัดขึ้นบริเวณประตูทางเข้าปราสาทในช่วงเทศกาลเที่ยวพิมาย

ที่มีจำหน่ายอยู่จะค่อนข้างหลากหลาย แต่อาจเป็นไปได้ว่าเนื่องจากสินค้ามิได้มีความแปลกใหม่ จากสถานที่ท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงมากนัก เช่น ผ้าไหม เส้นไหม หมอนขิด แต่จากการ สัมภาษณ์พบว่า นักท่องเที่ยวแทบจะไม่ซื้อสินค้าเหล่านี้จากร้านค้าในตัวเมืองพินายเนื่องมาจาก นักท่องเที่ยวจะแวะซื้อสินค้าเหล่านี้ตามจุดต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงมากกว่า เพราะมีสินค้าให้เลือกมาก ชนิด และราคาย่อมเยาว์กว่า

“ผ้าไหมต้องไปซื้อที่ปัก (อ.ปักธงไชย) พวกไหม พวกขนม ค่อยซื้อที่โคราช ของเหมือน ๆ กันซี้เกียจหิ้ว ขากลับก็แวะปัก แวะด่านเกวียน”

นักท่องเที่ยวยังนิยมซื้อสินค้าที่เป็นสิ่งจำเป็น เช่น อุปกรณ์ถ่ายรูป เครื่องดื่ม ซึ่งไม่สามารถหารายได้ให้กับชาวพินายมากนัก

“อืม ก็ซื้อน้ำกระป๋องนะ นอกจากนั้นก็ไม้อู้อะไร ของก็เหมือน ๆ กัน แพงรีเปล่าก็ ไม่รู้ เราไม่รู้ราคา”¹⁰

ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มาเป็นกลุ่ม ยังไม่มีโอกาสที่จะเลือกชมสินค้าต่าง ๆ ที่มี จำหน่าย เนื่องจากความเร่งรีบของรายการนำเที่ยว และปัญหาของการที่นักท่องเที่ยวจะต้อง กลับไปรับประทานอาหารกลางวันที่โคราชนั้น เนื่องจากร้านอาหารในเมืองพินายไม่สามารถที่จะ จัดการเรื่องใบเสร็จรับเงินเพื่อความสะดวกของมัคคุเทศก์ในการจัดการค่าใช้จ่ายได้

“...ก็รู้ว่าอาหารอร่อย แต่ทำไงล่ะ ไม่มีใบเสร็จ clear กะบริษัทไม่ได้ พวกที่เห็นนั่ง ๆ อยู่ ที่ไทรงามนะ ฝรั่งต้องจ่ายเองนะ บริษัทเขาไม่จ่ายให้ เขาต้อง request เราถึงจะพาไป กินได้ แต่ก็ยากแหละ ใครจะไปอยากจ่ายเพิ่ม.....เสียเวลาตีรถกลับเข้ากรุงเทพฯอีก ต่างหาก”¹¹

ในเมื่อการท่องเที่ยวมิได้ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อชาวเมืองพินายเท่าใดนัก แต่ชาวพินายก็ยังคงให้ความสำคัญกับการเป็นเมืองท่องเที่ยว อาจเป็นผลมาจากการท่องเที่ยว หรือการที่ท้องถิ่นกลายเป็น “แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถานที่สำคัญ” น่าจะก่อให้เกิดผล

¹⁰ นักท่องเที่ยวจากกรุงเทพมหานคร

¹¹ มัคคุเทศก์อาวุโสจากบริษัทนำเที่ยวชื่อดังแห่งหนึ่ง

ประโยชน์ในแง่อื่น โดยเฉพาะในแง่ของความสำคัญหรือสถานภาพของเมือง/ท้องถิ่น เพราะ แต่ละท้องถิ่นได้ถูกกำหนดสถานะและความสำคัญโดยทางราชการ แต่การท่องเที่ยวสามารถถูกนำมาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการกำหนดสถานะของเมือง เนื่องจากถ้าท้องถิ่นนั้นมีสถานที่หรือประเพณีที่สำคัญและได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยวแล้วชื่อเสียงหรือสถานะของท้องถิ่นนั้นก็ "สูง" ขึ้น นอกจากนี้ การส่งเสริมให้ท้องถิ่นของตนเป็นที่รู้จักในการท่องเที่ยวอาจยังเป็นการแสดงออกถึงความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน